

Reprezentacija tjelesnosti u vizualnim umjetnostima

Kardum, Marko

Source / Izvornik: **Knjiga sažetaka simpozija Filozofija i tjelesnost, 2014, 40 - 40**

Conference presentation / Izlaganje na skupu

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:441967>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO

Simpozij
FILOZOFIJA I TJELESNOST

Zagreb, 27.–29. studenoga 2014.
(Velika dvorana »Školske knjige«, Masarykova 28)

ORGANIZATOR

Hrvatsko filozofsko društvo

<http://www.hrfd.hr>

ORGANIZACIJSKI ODBOR

Predsjednik

prof. dr. sc. Vladimir Jelkić

Tajništvo

izv. prof. dr. sc. Hrvoje Jurić

Mira Matijević

Krešimir Babel, prof.

izv. prof. dr. sc. Leonida Kovač

dr. sc. Zdravko Radman

dr. sc. Marija Selak

POTPORA

Simpozij je organiziran uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske
i potporu *Školske knjige*

Sadržaj

- *Filozofija i tjelesnost* (obrazloženje teme) 5
- Program simpozija 9
- Sažeci izlaganja 19
- Adresar sudionika i sudionica 77

FILOZOFIJA I TJELESNOST

Obrazloženje teme

Tjelesnost je osnovni element ljudske egzistencije. Riječima filozofa Hansa Jonasa, tijelo je »polazište naše najobuhvatnije i najopćenitije ekstrapolacije u cjelinu zbiljnosti«.

Kada definiramo što je to čovjek, odnosno što je to ljudski identitet, moramo najprije krenuti od njegovog tjelesnog aspekta, jer se na taj način određuje osnova svakog identiteta, tzv. »numerički identitet«. Naravno, utvrđuje se i ono što je »dublje« od tijela, »nevidljivi« genetski identitet, kao i ono što je »šire« od tijela, tjelesno i duhovno zasnovana struktura koju nazivamo »osobnošću«, ali vidljivo fizičko tijelo, organizam, uvijek predstavlja neizbježnu i neukidivu osnovu. Stoga je čudno da je čitava povijest zapadnjačke filozofije, koja je sudjelovala u izgrađivanju zapadnjačke kulture, bila povijest marginaliziranja tjelesnosti ili čak apstrahiranja od tjelesnosti: od Platona, preko Descartesa i njemačkog idealizma, do suvremene egzistencijalne filozofije. Tek nedavno, u drugoj polovici 20. stoljeća, počeli su se u filozofiji »mainstream« probijati i glasovi koji su ukazivali na zablude »bestjelesnog filozofiranja«.

Ova rehabilitacija tjelesnosti kao filozofijski relevantnog, pa i filozofijski odsudnog problema uključuje fenomenologe poput Mauricea Merleau-Pontyja i Hermanna Schmitza, i Michela Foucaulta i poststrukturaliste, i feminističke teoretičarke poput Judith Butler i Héléne Cixous. Tome treba priključiti i one mislitelje koji spadaju u klasike zapadnjačke filozofije, a u čijim se djelima danas pronalazi čvrsto uporište za ponovno (i drugačije) promišljanje problematike tjelesnosti, od Aristotela, preko Marxa i Nietzschea, do Heideggera.

Međutim, trend rehabilitiranja tjelesnosti nije svojstven samo filozofiji, nego i drugim sferama ljudskoga mišljenja, djelovanja i stvaralaštva, uključujući kako holistički usmjerene prirodne znanosti, tako i socijalno-ekonomsko-političku teoriju te umjetnost.

Stoga je namjera ovog simpozija, u prvom redu, da dovede do riječi što je filozofija govorila o tjelesnosti i što ona uopće ima reći o tome,

ali se također namjerava otvoriti prostor za ne-filozofijske, znanstvene i svjetonazorske stavove koji nude relevantne odgovore na pitanja o tijelu i tjelesnosti, te u interakciji s filozofijom doprinose cjelovitom sagledavanju i artikuliranju ove problematike. Time će se Hrvatsko filozofsko društvo, vjerno svojoj tradiciji, još jednom potvrditi kao medij interdisciplinarne i pluriperspektivne suradnje različitih pristupa oko važnih i aktualnih tema.

PROGRAM SIMPOZIJA

Četvrtak, 27. studenoga 2014.

- 9.00–9.30 *Otvaranje simpozija i pozdravne riječi*
- 9.30–9.45 **Zdravko Radman** (Zagreb): ‘Aheadness’: kada tijelo zna unaprijed
- 9.45–10.00 **Goran Sunajko** (Zagreb): Kad tijelo progovara istinom: filozofski diskurs tjelesnosti Denisa Diderota
- 10.00–10.15 **Vanja Borš** (Zagreb): Emergencija mentalnog/racionalnog i potiskivanje/marginaliziranje tjelesnog
- 10.15–10.30 **Sandro Skansi** (Zagreb): P=?NP, kompleksnost izračuna i kompatibilizam: postanak slobodnog uma u determiniranom tijelu
- 10.30–10.45 *Rasprava*
- 10.45–11.00 *Pauza*
- 11.00–11.15 **Marko Kos** (Zagreb/Varaždin): Tijelo kao stroj – problem tehnološke orijentacije društva
- 11.15–11.30 **Luka Perušić** (Zagreb): Shemastazija budućnosti: bit kao agon
- 11.30–11.45 **Marija Selak** (Zagreb): Metahumanizam i metatijelo
- 11.45–12.00 *Rasprava*
- 12.00–12.15 *Pauza*
- 12.15–12.30 **Marin Beroš** (Pula): Kozmopolitika kao preduvjet globalne pravednosti
- 12.30–12.45 **Marko Trajković** (Niš): Vrednosti – motiv ponašanja ljudi po pravnim normama
- 12.45–13.00 **Ivan Markešić** (Zagreb): Izračunljive vrijednosti ljudskoga tijela u suvremenom društvu

- 13.00–13.15 **Zdenko Zeman, Marija Geiger Zeman** (Zagreb): »Imam sijedu kosu, imam bore na licu«: o tijelu i starenju iz perspektive starih osoba
- 13.15–13.30 **Josip Ćirić** (Zadar): Invalidnost: legitimet objašnjenja
- 13.30–14.00 *Rasprava*
- 14.00–15.00 *Pauza*
- 15.00–15.15 **Vesna Ivezić** (Zagreb): »Smrtonosnost« tijela – od bestjelesnosti prema cjelovitosti
- 15.15–15.30 **Damir Žubčić** (Zagreb): Liječiti tijelo ili brinuti se za cjelinu – holistički pogled na život
- 15.30–15.45 **Tamara Sertić** (Zagreb): Inteligencija tijela – osobni razvoj i integrativna tjelesno orijentirana psihoterapija
- 15.45–16.00 **Veno Đonlić, Boran Berčić, Sanja Smojver-Ažić, Vladimir Takšić** (Rijeka): Multidisciplinarno poimanje tjelesnog vježbanja
- 16.00–16.15 **Sandra Radenović, Željko Čaćija** (Beograd): Sportsko telo – nekad i sad
- 16.15–16.45 *Rasprava*
- 16.45–17.00 *Pauza*
- 17.00–17.15 **Enis Zebić** (Zagreb): Yippies – hodajuće reklame ili aktivisti oslobođanja?
- 17.15–17.30 **Luka Matić** (Osijek): Nemonogamna partnerstva: definicije, implikacije i status tijela
- 17.30–17.45 **Josip Ćirić, Ruža Kovačević Bilić** (Zadar): Klasificiranje užitka – neki epistemološki problemi u seksologiji i psihopatologiji
- 17.45–18.00 **Suzana Krčmarek, Ivan Bauernfreund** (Zagreb): Seks naš svagdašnji
- 18.00–18.15 *Rasprava*
- 18.15–18.30 *Pauza*

- 18.30–18.45 **Sead Alić** (Koprivnica/Zagreb): Torbarenje zaborava
- 18.45–19.00 **Nenad Vertovšek** (Zadar): Medijski svjetovi virtualne stvarnosti: tijela bez duše, duhovnost bez tijela
- 19.00–19.15 **Josip Berdica** (Osijek): »Tijelo-narcizam« modernoga društva
- 19.15–19.30 **Slobodan Sadžakov** (Sombor/Novi Sad): Telo, egoizam, narcisoidnost
- 19.30–19.45 *Rasprava*

Petak, 28. studenoga 2014.

- 9.00–9.15 **Vladimir Jelkić** (Osijek): Tijelo kao veliki um
- 9.15–9.30 **Hrvoje Jurić** (Zagreb): Tjelesnost kao čudoredni problem: Kant i posljedice
- 9.30–9.45 **Tomislav Krznar** (Zagreb): Razumijevanje života u djelu Ortege y Gasset
- 9.45–10.00 **Lidija Bernardić** (Zagreb): Animalno tijelo i ontologija životinje: Uexküll i biofilozofija
- 10.00–10.15 *Rasprava*
- 10.15–10.30 *Pauza*
- 10.30–10.45 **Dunja Bonačić** (Osijek): Poimanje ljepote i funkcionalnosti tijela žene od Hipatije do Hanne
- 10.45–11.00 **Miljenko Šestak** (Đurđevac): Od Homera do Habermasa – utjecaj poimanja ženskog tijela na ideal žene od antike do postmoderne
- 11.00–11.15 **Andrea Ratković** (Novi Sad/Sremski Karlovci): Medijske eksploatacije telesnosti u svrhu promovisanja irealnih telesnih ideala
- 11.15–11.30 *Rasprava*
- 11.30–11.45 *Pauza*
- 11.45–12.00 **Biljana Kašić** (Zadar/Zagreb): Rodna tijela, suvremene hegemonijske prakse i modusi razvlašćivanja
- 12.00–12.15 **Lilijana Burcar** (Ljubljana): Patrijarhalna tjelesna upisivanja i njihova uloga u održavanju zapadnjačkog neokolonijalnog diskursa o modernosti usmjerenoj protiv tradicije
- 12.15–12.30 **Iva Šokičić** (Zagreb): Tijelo kao iskonski instrument promišljanja i djelovanja
- 12.30–12.45 **Anita Lunić** (Split/Mali Rat): Od Marxa do Foucaulta: laž čovjeka i tijelo kao manifestacija društvenih odnosa
- 12.45–13.00 *Rasprava*
- 13.00–15.00 *Pauza*

- 15.00–15.15 **Zdravko Perić** (Osijek): Deleuzeova interpretacija Baconova pitoresknog slikarstva
- 15.15–15.30 **Josipa Bubaš** (Zagreb): Tijelo kao mogućnost
- 15.30–15.45 **Blaženka Perica** (Split): Paul Thek: »sadišćka geometrija« ili tjelesnost između senzacije i percepcije u umjetnosti 1960-ih
- 15.45–16.00 *Rasprava*
- 16.00–16.15 *Pauza*
- 16.15–16.30 **Marko Kardum** (Zagreb): Reprerentacija tjelesnosti u vizualnim umjetnostima
- 16.30–16.45 **Ivana Keser Battista** (Zagreb): Tjelesna uvjetovanost filma
- 16.45–17.00 **Krunoslav Lučić** (Zagreb): Artikulacije tijela i tjelesnosti u filmu
- 17.00–17.15 **Rastislav Dinić** (Niš): Sve o dečaku: mužkost, skepticizam i fantazija nužne neekspresivnosti
- 17.15–17.30 *Rasprava*
- 17.30 *Godišnja skupština Hrvatskog filozofskog društva*
- 20.30 *Cocktail*

Subota, 29. studenoga 2014.

- 9.30–9.45 **Svetlana Slapšak** (Ljubljana): Cvrčci, pčele, zolje i obadi: antičke predstave odnosa glasa i tela
- 9.45–10.00 **Željko Kaluderović** (Novi Sad): Presokratsko razumevanje života
- 10.00–10.15 **Ozren Žunec** (Zagreb): Mišljenje i tjelesnost u Parmenidovu spjevu
- 10.15–10.30 **Nikola Tadić** (Sisak): Filozofija i tjelesnost u djelu Diogena Laertija *Životi i mišljenja istaknutih filozofa*
- 10.30–10.45 **Slađana Ristić Gorgiev, Branko Gorgiev** (Niš): Telesnost u antičkoj i hrišćanskoj filozofiji
- 10.45–11.15 *Rasprava*
- 11.15–11.30 *Pauza*
- 11.30–11.45 **Emil Čić** (Basel/Zagreb): Tjelesnost i duhovnost u filozofiji povijesti Oswalda Spenglera
- 11.45–12.00 **Mirko Vid Mlakar** (Zagreb): Tijelo u Nikolaja Velimirovića
- 12.00–12.15 **Matija Kovačević** (Maruševac): Tjelesna ontologija duše i zdravstvena reforma: adventistički zaokret u kršćanskoj antropologiji
- 12.15–12.30 **Orhan Jašić, Samir Beglerović** (Sarajevo): Poimanje pobačaja u muslimanskom religiozno-pravnom diskursu
- 12.30–12.45 *Rasprava*
- 12.45–13.00 *Pauza*
- 13.00–13.15 **Jadranka Brnčić** (Zagreb): Tijelo u filozofiji Paula Ricœura
- 13.15–13.30 **Ivan Molek** (Zagreb): »... i neće imati više što reći«: kratka basna kao strano tijelo *Teodiceje*

13.30–13.45 **Gordana Škorić** (Zagreb): Fichte kao utemeljitelj teorije tjelesnosti

13.45–14.00 **Dragica Vranjić-Golub** (Zagreb): Poezija kao refleks života

14.00–14.15 *Rasprava*

14.15–14.30 *Završne riječi i zatvaranje simpozija*

SAŽECI IZLAGANJA

SEAD ALIĆ

Sveučilište Sjever, Sveučilišni centar Koprivnica, Hrvatska

Torbarenje zaborava

Povijesti napredovanja misaonih konstrukcija o smislu ljudskog postojanja želi se suprotstaviti svojevrsna historija kultiviranja osjetilnosti. Tekst povlači konzekvence dva različita puta od kojih jedan može voditi emancipaciji osjetilnosti (i čovjeka) a drugi vodi pretvaranju tijela u stroj, izložbeni pano, sredstvo unapređenja prodaje, odnosno sredstvo razmjene u svijetu u kojemu se i duhovno i tjelesno nerijetko prostituira.

Zaborav pitanja o emancipaciji čovjeka ide pod ruku s pitanjem koje je Marx u mladenačkim spisima elaborirao u svojim razmišljanjima o židovskom pitanju, a eskalira u vrijeme masovnih medija u kojima se događa ono protiv čega se Marx borio.

JOSIP BERDICA

Pravni fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

»Tijelo-narcizam« modernoga društva

Moderno je društvo obilježeno intenzivnim bavljenjem ljudskim tijelom. Briga oko vlastitog tijela danas postaje novi ideal jednog novog »tijelo-narcizma« koji je uvelike utjecao na ljudsku svakodnevicu, medije, industriju zabave, a u konačnici i na tzv. »internet galaksiju« u kojoj se većina ljudi danas uglavnom kreće. Svjedočimo stvaranju cijele jedne kulture obožavanja tijela u kojoj oblikovanje vlastite slike tijela (p)ostaje glavni medij komunikacije (internet), glavni kriterij odabira i privlačnosti (brak i veze), središnji pojam tzv. »impression managementa« (posao i zabava), jednostavno uvjet bez kojeg se danas više nikamo ne može (»tijelo-zadrogoga«). Živimo li u doba ekstrema tijela, postaje li tijelo doista bojno polje moderne kulture ili tek jedan oblik nove iracionalnosti (A. Heller)? U izlaganju se želimo posvetiti prije svega suvremenoj paradigmi tijela i naše narcističke opsesije onime što ono nudi.

LIDIJA BERNARDIĆ

Zagreb, Hrvatska

Animalno tijelo i ontologija životinje: Uexküll i biofilozofija

Tijelo je čulno, instinktivno, mehaničko, konačno i propada od dana kad jedinka dođe na svijet. Antropološka teorija i zapadna filozofija stoga ga vezuju uz životinju i animalnost. U svjetlu tjelesne inferiornosti čovjeka – »bolesne životinje«, »ekscentričnog bića« – kulturna nadogradnja kompenzira njegovu pomaknutost iz centra prirode (neposredne egzistencije).

Životinja živi u svome tijelu i gotovo da svoje tijelo i jest. No, ukoliko se osvrnemo na Uexküllove ideje biofilozofije (ontologije životinja), pitanja o subjektivnim stvarnostima životinja nameću se sama po sebi. Stvaraju li i druge životinje vlastite subjektivne realnosti (*Umwelten*) koje poput mjehurića sapunice (*Seifenblase*) obuhvaćaju jedinku i njen okoliš?

Uexküllov rad baštini su Heidegger, Merleau-Ponty i Deleuze, a ideje ontologije životinja i tijela životinja utjecale su na stvaranje njihovih ontologija.

MARIN BEROŠ

Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«, Područni centar Pula, Hrvatska

Kozmopolitika kao preduvjet globalne pravednosti

Živote koje ćemo voditi ne određuju samo naša tijela, nego i okolina u kojima će se ta tijela nalaziti. Sama činjenica da rođenje osoba istih tjelesnih sposobnosti na različitim mjestima na Zemlji dovodi do potpuno drukčijih životnih prilika, trebala bi nas zabrinjavati. I dok se puka tjelesnost (još uvijek) ne može i ne bi smjela jednačiti kako bi se postigla pravednost u prilikama koje pojedinci imaju u društvu, odnosi unutar i među političkim zajednicama se mogu i moraju mijenjati ako želimo pravedniji svijet. Kozmopolitika, kao grana političke filozofije, kroz prožimanje ideja kozmopolitizma i demokracije bavi se razmatranjima kako je, te je li uopće moguće stvoriti istovremeno pravedan i učinkovit globalni politički sustav. U srži njenog istraživanja leži pitanje je li kozmopolitska demokracija moguća već sad ili je za njenu uspostavu nužno ranije postojanje kozmopolitskog društva. Na samom kraju, bit će razmotreni i neki konkretniji prijedlozi za uspostavu kozmopolitske demokracije teoretičara kao što su David Held, Thomas Pogge i Daniele Archibugi.

DUNJA BONAČIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska
(studentica)*

Poimanje ljepote i funkcionalnosti tijela žene od Hipatije do Hanne

Rasprava o ljepoti i funkcionalnosti ženskog tijela započinje još u razdoblju antike fragmentarnim navodima nekolicine filozofa. Od mita o Amazonkama, ljepota tijela žene i izdržljivost uslijed tjelesnih napora očaravali su umjetnike i mislioce navedenog razdoblja. Međutim, konačan i kritički prikaz odnosa muškaraca spram žena, kroz nekoliko fragmentarnih navoda, daje nam upravo Hipatija. Time je stavljamo na prvo mjesto u povijesno-filozofijskom prikazu navedene teme. Iako je sustavno promišljanje ove teme izostalo sve do suvremenih filozofskih rasprava, filozofkinje kao što su Hildegarda iz Bingena, Mary Wollstonecraft i Hannah Arendt, bez obzira na različite svjetonazorske orijentacije, pridonijele su rasvjetljavanju poimanja ženstvenosti i žene tijekom višestoljetnih promjena civilizacijskih i kulturnih uvjeta u kojima su živjele žene. Razdoblje naj snažnijeg utjecaja kršćanskog svjetonazora tijekom srednjeg vijeka stvorilo je za ženu sasvim nove uvjete. U razdoblju renesanse i novovjekovlja ženska ljepota postaje predmet obožavanja, što kulminira romantičarskim zanosom moderne i najčešće sasvim posebnim odnosom spram lijepog i funkcionalnog u žena. Suvremena kritička promišljanja razvila su nov pristup poimanju ženskog tijela.

VANJA BORŠ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Emergencija mentalnog/racionalnog i potiskivanje/marginaliziranje tjelesnog

Namjera je izlaganja osvrnuti se na emergenciju mentalnog/racionalnog mišljenja (razine svijesti), i to u filogenetskom kontekstu, što ga velikim dijelom karakterizira devijacija koja se očituje potiskivanjem i marginaliziranjem tjelesnog. Naime, upravo emergencija onog mentalnog/racionalnog predstavlja početak navedene devijacije (mitskim diskursom prikazivane i slavljene kao pobjeda Heroja nad Velikom Majkom), odnosno potiskivanja i marginaliziranja sveg onog što se s tjelesnim povezivalo ili povezuje: seksualno, žensko, nesvjesno, priroda itd. Naposljetku, polazište je izlaganja kako je kroz dekonstruiranje dihotomije um–tijelo potrebno osvijestiti temeljnost tjelesnog te ga samim time, umjesto navedenog potiskivanja i disociranja (što obilježava znatan dio povijesti Okcidenta), zdravo transcendirati i integrirati (što je karakteristično za integralno mišljenje, odnosno razinu svijesti).

JADRANKA BRNČIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Tijelo u filozofiji Paula Ricœura

Za hermenutiku sebstva ključne su tri figure drugosti: tijelo, drugi i svijest. Pod utjecajem Husserlova razlikovanja »mog tijela« od »tijela među drugim tijelima«, kao i Heideggerova »bitka-u-svijetu«, Ricœur reinterpretira tradicionalno razumijevanje i subjektivnosti i objektivnosti, jednako kao i sam kognitivni čin toga razlikovanja. U izlaganju ću nastojati pokazati kako je fenomenologija tijela, posebice koncepcija tijela Merleau-Pontyja, u pozadini Ricœurova razumijevanja narativnoga identiteta te koje su moguće implikacije takvoga razumijevanja u etici drugosti.

JOSIPA BUBAŠ

Zagreb, Hrvatska

Tijelo kao mogućnost

Prema Elizabeth Grosz, tijelo je ostalo »slijepa pjega u promišljanju Zapada« upravo zbog nemogućnosti uspostavljanja potpune kontrole i činjenice prolaznosti. Međutim, prema M. Merleau-Pontyju, tijelo je »naše sredstvo da imamo svijet«. Teoretičari poput Johnsona i Lakoffa smatraju da je ishodište kognitivnih procesa upravo tjelesnost, dok A. Damasio piše da se svijest rađa kao posljedica bezbrojnih tjelesnih procesa od kojih se mnogi odvijaju ispod razine svijesti. U izvedbenim umjetnostima različite somatske prakse postaju sve važnije, jer postaje jasno da se kultivacijom, a ne kontrolom, otvara mogućnost perceptualnih promjena. Također, dogmatizam racionalnosti ruše novi dokazi kognitivnih znanosti. Čini se da je racionalnost rezultat narativa koji kreira mali do mozga i kao takav je tek jedan od brojnih procesa koji čine naše postojanje u svijetu. U tom smislu, delezijansko *tijelo bez organa sa svojim račvanjima i intenzitetima* puno je točniji opis mogućnosti tijela, a on se može iskustveno ostvariti različitim tjelesnim i meditativnim praksama.

LILIJANA BURCAR

Filozofski fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Slovenija

**Patrijarhalna tjelesna upisivanja i njihova uloga u održavanju
zapadnjačkog neokolonijalnog diskursa o
modernosti usmjerenoj protiv tradicije**

U skladu s obnovljenim kolonijalnim i neorasističkim diskursima o modernosti usmjerenoj protiv tradicije, zapadnjački liberalni feminizam briše problem patrijarhalnih tjelesnih upisivanja koja leže u podlozi života tzv. zapadnjačkih žena i projicira ga jedino u zajednice koje Zapad nastavlja konstruirati i obilježavati kao svoje rasizirane druge. Na taj se način patrijarhalna tjelesna upisivanja počinju percipirati više kao naturalizirani marker etničke drugosti negoli kao strukturni problem koji definira i prožima zapadnjačko društvo u cjelini.

U radu će se pokazati kako djeluje ova ideologija, a kao primjer će se uzeti klasični roman Sandre Cisneros *The House on Mango Street*. On se fokusira na povratak visokih peta kao najprobitačniji oblik ženskih tjelesnih upisivanja u suvremenom društvu, te upliće važne opservacije koje je razvila američka filozofkinja Wendy Brown u svom djelu *Regulating Aversion: Tolerance and Identity in the Age of Empire*.

EMIL ČIĆ

*Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti u dijaspori, Basel, Švicarska /
Zagreb, Hrvatska*

Tjelesnost i duhovnost u filozofiji povijesti Oswalda Spenglera

Odnos prema tjelesnosti različit je u raznim epohama, religijama i civilizacijama. Oswald Spengler, u svojim analizama kulture mišljenja kroz povijest ljudske civilizacije, osvrnuo se na to pitanje. U svojim ponovljenim osvrtima na pojam tijela i duha u religijsko-filozofskim shvaćanjima, on je odnos prema duhovnoj duši i razlikovanje prema tijelu naglasio kao jedno od obilježja Zapada, tj. zapadnog mentaliteta i mišljenja. Ovaj odnos duboko je ukorijenjen u kršćanstvu, pa ćemo se u razmatranju osvrnuti na ključna razmišljanja uz kritičke dodatke.

JOSIP ĆIRIĆ

Odjel za informacijske znanosti, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Invalidnost: legitimitet objašnjenja

Studije o invalidnosti postavljaju klasične filozofske probleme u kontekst u kojem je potrebno njihovo redefiniranje. Problemi objašnjenja nasuprot razumijevanja i legitimiteta osobnog iskustva u znanstvenom diskursu u žarištu su ovog rada.

Autor će pokušati kontekstualizirati vlastito iskustvo tjelesnog invaliditeta u svjetlu metodoloških problema svojstvenih psihologiji, poimence: kvalitativnog nasuprot kvantitativnom istraživačkom nacrtu, te psihoterapijskih terapijskih paradigmi (bihevioralna, psihodinamska i humanistička). Na koncu će se, kroz prizmu filozofskog savjetovanja, pokušati ponuditi integrativna perspektiva osobnog iskustva, psiholoških intervencija i filozofije shvaćene kao konceptualni inženjering.

JOSIP ĆIRIĆ

Odjel za informacijske znanosti, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

RUŽA KOVAČEVIĆ BILIĆ

Zadar, Hrvatska

Klasificiranje užitka – neki epistemološki problemi u seksologiji i psihopatologiji

Problem klasificiranja znanja posjeduje epistemološku i logičku dimenziju, koje su posebno kritične za izradu sustava klasificiranja psihopatologije. Autori žele ukazati na neke od tih problema analizirajući povijesne i paradigmatičke pomake u sistematizaciji ljudske seksualnosti kroz tri velike revizije DSM-a (Dijagnostičkog i statističkog priručnika) Američke psihijatrijske udruge.

Tri su glavna polazišta analize: (1) psihološka potreba za moralnim prosuđivanjem; (2) moralizacija seksualnosti; (3) psihološka praksa i klasificiranje seksualnosti. Analiza će pokazati: kako je na mjestu djelomična redukcija moralne komponente seksualnosti na terapijsku neutralnost (usko povezana s pojmom ataraksije), Schachterovu teoriju etiketiranja emocija, te trend povećane inkluzivnosti (i s time specifične filozofske probleme u području studija o invalidnosti).

RASTISLAV DINIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Sve o dečaku: muškost, skepticizam i fantazija nužne neekspresivnosti

Američki filozof Stanley Cavell tvrdi da je skepticizam, naročito skepticizam po pitanju tuđih umova, pre svega muški problem. Sposobnost koja omogućava ženi da izbegne skeptičkoj sumnji je sposobnost za telesnu ekspresiju mentalnih, a pre svega nesvesnih, sadržaja. Ekspresivnost prevazilazi (radije nego intelektualno pobija) skepticizam po pitanju tuđih umova, jer prevazilazi sliku o umu kao o nečemu »iza« ili »unutar« tela, što je samim tim nedohvatljivo i nesaznatljivo za druge. Naprotiv – frojdovski rečeno – mi se odajemo svakim činom, pokretom, grimasom; tuđi umovi nam nikada nisu potpuno nedostupni mada, naravno, mogu biti pogrešno protumačeni. Strah od odavanja sebe se onda ukazuje kao želja za skrivanjem od drugih, u sebe, odnosno u svoje telo, čija se ekspresivnost mora poreći kako bi ono moglo poslužiti kao sklonište. Ova fantazija o nužnoj neekspresivnosti, kako je naziva Cavell, nerazdvojiva je od usvajanja muškog rodnog identiteta, kao što ću pokušati da pokažem čitanjem filma *Sve o dečaku*.

**VENO ĐONLIĆ, BORAN BERČIĆ,
SANJA SMOJVER-AŽIĆ, VLADIMIR TAKŠIĆ**

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

Multidisciplinarno poimanje tjelesnog vježbanja

Cilj ovog rada jest multidisciplinarnim pristupom ukazati na različite čimbenike koji doprinose neadekvatnom percipiranju problema smanjenog kretanja stanovništva, te raspraviti o mogućim uzrocima koji dovode do marginaliziranja tjelesnog vježbanja u cilju postizanja optimalnog zdravstvenog statusa, kako u sustavu školstva i akademskog obrazovanja, tako i u provođenju slobodnog vremena.

Uspostavljanje ravnoteže u vrednovanju tjelesnih aktivnosti koje utječu na razvoj kinestetičkih sposobnosti i sadržaja koji su dominantno usmjereni na poticanje kognitivnih sposobnosti te aktivnosti koje se odražavaju na emocionalnu dobrobit pretpostavke su koje vode smanjenju bolesti i stanja izazvanih tjelesno-pasivnim načinom življenja.

VESNA IVEZIĆ

Zagreb, Hrvatska

»Smrtonosnost« tijela – od bestjelesnosti prema cjelovitosti

Dihotomija tijelo–duh svojstvena je zapadnoj misli od prvih filozofa do danas. Udar kršćanstva na tijelo – pokvarljivo, raspadljivo, podložno grijehu – smješta ga u domenu zla, što još uvijek, usprkos posvemašnjoj liberalizaciji, komercijalizaciji i ogoljenosti tijela, svojstvenima današnjem vremenu, generira osjećaj srama, krivnje i želje za bijegom iz »okova tjelesnosti«. Unutarnji rascjep u čovjeku istovjetan je unutarnjoj podijeljenosti društva. Inzistiranje na bestjelesnosti objavljuje se u mnogim vidovima (moda, prehrana, novi celibat) i izraz je posvemašnje čovjekove odijeljenosti od života. Rezultat takvog stanja su sveprisutna anksioznost i osjećaj obestemeljenosti, koji prate suvremenog čovjeka, a kao mogući izlaz pojavila se ideja novog iz-cijeljenja. Unutrašnja povezanost čovjeka sa samim sobom, cjelovitost duhovnog i tjelesnog, što je stanje svjesnosti o vlastitoj prisutnosti u svakom aspektu sebe, izjednačava se sa životom. Razne metode iscjeljenja društvo smješta u domenu »alternativnog«, što pokazuje još uvijek prisutnu nesklonost promjeni paradigme.

Poimanje pobačaja u muslimanskom religiozno-pravnom diskursu

Problem abortusa, koji zaokuplja i muslimanske teoretičare, neodvojiv je od pojma tjelesnosti, odnosno ljudske materijalne pojave (*zahir*). U prvom dijelu izlaganja opisan će se izvorišta muslimanske moralne teologije (*‘Ilm al-Ahlāq*), pri čemu će se naglasiti pojam *konstitutivne* i *interpretativne tradicije*. Zatim će se ukazati na percepciju duše (*nafs*) i tijela (*ġism*) u *konstitutivnoj tradiciji muslimana (nass)*. Posebno će se predstaviti poimanje *azala* (predegzistentnost duša), te podcrtati važnost tijela u muslimanskom teološkom diskursu. Nadalje će se izložiti odnos tijela i duše prema teološkim izvorištima vjere, te reflektirati o ontoteološkom činu Božjeg stvaranja duše u *azalu*, kao i o udahnuću duše u tijelo stotinu dvadesetog dana od začeća. U drugom dijelu rada definirat će se pobačaj i ukazati na njegove vrste. Potom će biti predstavljeni stavovi muslimanskih religioznih pravnika iz svijeta i Bosne i Hercegovine o abortusu s moralno-teološkog, religiozno-pravnog i etičkog stanovišta, a u svjetlu integrativne bioetike.

VLADIMIR JELKIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Tijelo kao veliki um

Svaka kritika metafizike nužno uključuje i kritiku pojma subjekta koji je u njenom temelju. U ovom se izlaganju tematizira Nietzscheova kritika tradicionalnog pojma subjekta koja polazi od nekoliko točaka. Kao prvo, subjekt nikako ne možemo poistovjetiti sa supstancijom. Nadalje, subjekt nije »svjesno ja« ili »duša«, nego je njegova osnova tjelesna. Pored toga, Nietzsche smatra da um nije u stanju istumačiti raznolikost zbivanja. Stoga je tzv. »čisti um« fikcija. Tijelo je raznovrsnije, te je ono »veliki um«. Autor nastoji pokazati zbog čega Nietzsche daje prednost tijelu pred umom, odnosno kako na potpuno drugačiji način definira odnos uma i tijela. To ujedno znači i redefiniranje samog pojma subjekta, što je imalo velikog utjecaja na kasniju filozofiju.

HRVOJE JURIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

**Tjelesnost kao čudoredni problem:
Kant i posljedice**

Filozofiju Immanuela Kanta obično se svrstava u tradiciju »bestjelesnog filozofiranja«, tj. u tradiciju promišljanja čovjeka koja je potiskivala tjelesnu dimenziju ljudske egzistencije kako bi naglasila onu umnu, te u skladu s time zasnovala etiku na temelju uma. Ta ocjena nije posve neosnovana, ali bi ipak bilo pogrešno tvrditi da Kant uopće nije bio zainteresiran za problematiku tjelesnosti. To se može potkrijepiti primjerima iz raznih njegovih djela, a u ovom ćemo se izlaganju ograničiti na *Metafiziku čudoređa* (1797.), izdvajajući Kantove poglede na ljudsku tjelesnost uopće i ljudsku seksualnost napose, te ukazujući na implikacije Kantovih stavova.

ŽELJKO KALUĐEROVIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Presokratsko razumevanje života

Ako žele da se razumeju stavovi filozofa prirode koji su delovali u tzv. kosmološkom periodu, onda treba da se napuste dualističke koncepcije, naročito one koje na kartezijanskom tragu apostrofiraju distinkciju između materije i duha. Osobito za rane *fisičare* nije postojala nikakva inertna tvar koja bi logičkom nužnošću zahtevala razdeobu prvog načela na tvarni i tvorni element. Prilikom prihvatanja nekog načela kao jedinog izvora nastajanja automatski se imala u vidu, barem u istom obimu, i njegova inherentna mobilnost. Stanovište prvih filozofa još uvek je pripadalo dobu kada nije bilo ozbiljne distinkcije između organskog i neorganskog, živog i neživog. U njihovim glavama radije je figurirala neka vrsta pomešanosti duševnog i telesnog elementa, pošto je to, konačno, vreme kada je dušu teško bilo zamisliti bez tela, ali i telo bez duše.

MARKO KARDUM

Gimnazija Tituša Brezovačkog, Zagreb, Hrvatska

Reprezentacija tjelesnosti u vizualnim umjetnostima

Tjelesnost i tijelo kao činjenica čovjekove egzistencije te čovjekova uvjetovanost fizičkim aspektom nesumnjivo su i biološka i prirodna zadanost koju (barem za sada) čovjek ne može nadići unatoč svim svojim kulturnim tvorbama i djelatnostima. Ipak, ukoliko je riječ o reprezentiranju tjelesnosti, a k tome još u području vizualnoga i umjetničkoga, nalazimo se u složenoj području prirodnosti i (za)danosti unutar višestruke naturalizacije. Tjelesnost kao biološka činjenica, u reprezentacijama, a naročito u vizualnim umjetnostima, tako postaje naturaliziranim posredovanjem koje je okruženo kulturnim ili barem djelomično kulturnim tvorbama poput problema percepcije, gledanja i pogleda s njihovim biološkim i socijalnim aspektom, jezikom, kulturom, rodom i socijalnom pripadnošću te pitanjima identiteta.

BILJANA KAŠIĆ

Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Rodna tijela, suvremene hegemonijske prakse i modusi razvlašćivanja

Bivajući danas svjedokinjom radikalne potencijalnosti tijela kao i diskursa tijela i tjelesnosti, zauzimanje kritičke pozicije spram hegemonijskih praksi mnogostrukih podčinjavanja i zlorabe rodnih tijela čini se urgentnim nalogom koji ide onkraj razotkrivanja epistemološke iluzije ili redukcije svijesti o subjektu. U izlaganju ću pokušati artikulirati nekoliko »situacija« rodnih tijela (maskulino-ratnička tijela, prekarna tijela, spolna/rodna tijela kao predmet trgovine, migrantska tijela, među ostalim) koja upregnuta u biopolitičke režime militarističke i neoliberalne kapitalističke ekonomije uprizoruju suvremene moduse razvlašćivanja (A. Gordon, U. Biemann, D. F. da Silva, P. Tuit, S. R. Farris i dr.), depolitizacije i agonističke tjelesnosti. Istodobno će se na primjerima »performativnog razvlašćivanja« (A. Athanasiou, J. Butler) od svake normativno utjelovljene suverenosti učiniti razvidnim moguća političnost subjekta koju na rizomatskoj osi izvode »alternativna« pluralna tijela.

IVANA KESER BATTISTA

Akademija likovnih umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Tjelesna uvjetovanost filma

Izlaganje se bavi slojevitim odnosom između filma i različitih modusa reprezentacije tjelesnosti, te njegovim krajnostima: od alegorijske reprezentacije do naglašene odsutnosti aspekata tjelesnosti. Posljednjih tridesetak godina film svoje uporište nalazi u specifičnim kulturnim kontekstima, u (bio)političkom, tehnološkom tijelu, pitanju zazornosti, marginalnosti, drugosti, pitanju identiteta. Naglasak na tjelesnosti u znaku je reflektivnog filma, javlja se 1980-ih kroz različite koncepcije: film zazornosti, margine, predgrađa, filmsko pismo, da bi se u recentnije vrijeme tematizacijom tjelesnosti manifestirao kroz filmove nove francuske korporealnosti. Prepoznaje se također u filmovima estetike oduzimanja, prekomjernosti i normativnosti. Film vodi izravni ili neizravni dijalog sa suvremenicima koji tematiziraju tijelo: Kristeva, Foucault, Agamben, Cixous, Nancy, Rancière, Badiou.

MARKO KOS

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

**Tijelo kao stroj –
problem tehnološke orijentacije društva**

Izlaganje nastoji prikazati odnos suvremenog čovjeka spram tijela, s naglaskom na poimanje ljudskog tijela kao stroja. Rad nastoji odgovoriti na dva pitanja: a) možemo li tvrditi da suvremeni čovjek gleda na ljudsko tijelo kao na stroj, b) predstavlja li ideja tijela kao stroja opasnost za međuljudske odnose? Sažet prikaz povijesti filozofskih ideja *tehne* i *mahana* od Aristotela do suvremene znanosti služit će kao osnova za razmatranje pitanja »Što je suvremeno društvo?« i »Kakav je odnos tehnologije i društva?«.

MATIJA KOVAČEVIĆ

Adventističko teološko visoko učilište, Maruševac, Hrvatska

Tjelesna ontologija duše i zdravstvena reforma: adventistički zaokret u kršćanskoj antropologiji

Prodorom platonske antropologije, kršćanstvom još od 2. stoljeća dominira dualizam, nepomučen ponešto holističkim tomizmom, a dodatno osnažen kartezijanizmom. Tek se šezdesetih godina 20. stoljeća teolozi počinju osvješćivati o daleko pozitivnijem i inkluzivnijem stavu Biblije prema tijelu. No, stoljeće prije toga, adventistički se pokret rađa u kondicionalizmu kakvog je iznio Hobbes u *Levijatanu* (XLIV.). Čovjek »nema« dušu, on *jest* »živa duša« – *tijelo* oživljeno nepersonalnim »dahom života« (Post 2,7). Bez tijela nema života, pa tako ni vječnog pakla. Ovome adventisti pridružuju i filozofiju zdravstvene reforme u kojoj njega tijela ima ključnu ulogu i o čemu ovisi intelektualni i duhovni napredak čovjeka, te na tom temelju grade obilnu zdravstvenu i obrazovnu praksu. Ova fizikalistička inačica kršćanske antropologije jedinstven je svjetonazorski doprinos filozofiji tijela i tema vrijedna akademske pažnje.

SUZANA KRČMAREK

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska (studentica)

IVAN BAUERNFREUND

Visoka škola za međunarodne odnose i diplomaciju »Dag Hammarskjöld«, Zagreb, Hrvatska (student)

Seks naš svagdašnji

Koliko smo putem glazbenih medija kondicionirani određenom slikom ljudske seksualnosti i tjelesnosti? Koliko su individualne naše seksualne potrebe i želje, a koliko su uvjetovane hirovima današnjeg seksualnog diskursa? Jesmo li prinuđeni prihvaćati one seksualne radnje koje su određene vrijednostima globalne civilizacije, a ne urođenim biološkim i/ili psihološkim preferencijama? Jesu li naši seksualni identiteti utemeljeni u nekoj fundamentalnoj ontološkoj različitosti ili su u potpunosti proizvod okoline? Analizirajući povijesne prekretnice u društvenom diskursu o seksualnosti, u ovom ćemo izlaganju nastojati istražiti prirodu seksualnosti, te granicu između moralno dobrog i lošeg u sferi seksualnosti. Također ćemo se zapitati do koje se granice uopće jedna od osnovnih bioloških i psiholoških potreba može regulirati i sankcionirati moralom društva. Na kraju ćemo sagledati kakve nam obrasce seksualnog ponašanja nameću glazbeni mediji i kojim nas moralnim vrijednostima uče.

TOMISLAV KRZNAR

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Razumijevanje života u filozofiji Ortege y Gasseta

Ovim izlaganjem želimo dati pregled razumijevanja problema života u djelu Ortege y Gasseta s posebnim naglaskom na konceptualne napetosti: čovjek – tijelo, život – tijelo i život – sentiment. Ortegina nastojanja oko osmišljavanja uloge filozofije u životu čovjeka zastala su na problematici racionalizma, budući da Ortega ocrtava nedostatnost ovog koncepta u objašnjavanju uloge čovjeka u kozmosu. Sukladno inspiracijama hispan-ske kulture, Ortega nalazi značajan poticaj filozofiranju u problematici shvaćanja života, posebno razumijevanju vitaliteta kao esencijalne upućenosti čovjeka na njegovo životno, ne samo ljudsko okružje. Središnje djelo u spomenutom sklopu mišljenja je djelo *Tema našeg vremena*, u kojemu Ortega nastoji razložiti ključni problem odnosa uma (racionalnosti) i života (vitalnosti). Ovo izlaganje nastoji razabrati način kako Ortega razumijeva život s posebnim naglaskom na razumijevanju tjelesnih aspekata života, o čemu je sam Ortega ostavio dubok trag u djelu *Studije o ljubavi*.

KRUNOSLAV LUČIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Artikulacije tijela i tjelesnosti u filmu

Izlaganje obrazlaže različite načine artikulacije tijela i tjelesnosti u filmskome mediju i filmskoj umjetnosti te funkcije i konfiguracije koje iz njih proizlaze. Figura tijela i koncept tjelesnosti u mediju pokretnih slika može se shvatiti na dva načina: ili kao »tjelesnost« filma ili kao »tjelesnost« u filmu, tj. ili kao materijalnost filmskoga medija bez čije bi osnove i tehnološke uvjetovanosti svaka slikovna artikulacija koja teži postati predodžbeno relevantnom postala nemogućom, ili kao materijalnost središnjih figura filma posredovanih specifičnim karakteristikama medija koje se u različitim oblicima i s različitim funkcijama tamo konkretiziraju. U tom kontekstu izlaganje problematizira odnos tih dviju koncepcija, fokusirajući se u prvome redu na divergentne načine prikaza tijela te konstrukcije, uporabe i funkcije tjelesnosti u istaknutim ostvarenjima hrvatskih i svjetskih filmskih autora, ostvarenjima heterogenih žanrovskih, stilskih i historiografskih težišta, poput uloge mehanike tijela u američkoj nijemoj filmskoj komediji, atrakcije ranoga nijemoga filma, naturalizma igranofilmskog modernizma i njegove dokumentarno-esejističke varijante te osobito figuracije prvenstveno ženskog, ali i muškog tijela u djelima klasičnog igranofilmskog stila čija je relevantnost i problematičnost uočena još 1975. godine u istraživanju Laure Mulvey o filmovima Alfreda Hitchcocka i Josefa von Sternberga.

ANITA LUNIĆ

Split / Mali Rat, Hrvatska

**Od Marxa do Foucaulta:
laž čovjeka i tijelo kao manifestacija
društvenih odnosa**

Marx je još 1844. iznio tezu o prostituciji (koja je najbanalniji izraz objektivizacije tijela) kao specijalnom obliku opće prostitucije radnika (*čovjeka*). Iste je godine u *Ekonomsko-filozofskim rukopisima* iznio i uvid o čovjeku kao spletu društvenih odnosa. Time je ideja o čovjeku kao kreatoru društvenih odnosa okrenuta naglavce, a društvena stvarnost proklamirana kao temeljna determinanta čovjeka. S druge strane, Michel Foucault u *Historiji seksualnosti* (1976.–1984.) i *Nadzoru i kazni* (1975.), poentirajući ulogu tijela (naspram institucija) u odnosima moći, ističe ulogu tijela kao mjesta susreta i sukoba diskursa. Utoliko on, kao i Marx, individu (*čovjeka*) promatra prije kao rezultat *društvenih odnosa kao odnosa moći* negoli kao *potencijalno slobodno* stvaralačko biće. Ovaj rad će, polazeći od gornjih stavova, predstavljati sažet prikaz njihova odnosa. Pri tome će se fokusirati na pitanje odnosa Marxova stava o čovjeku *kao rezultatu društvenih odnosa* i Foucaultova stava o čovjeku *kao nužno rezultatu odnosa diskursa* (iz perspektive antihumanizma), s posebnim naglaskom na ulozi tijela kao mjesta ispoljavanja društvenih sukoba preko Marxova shvaćanja prostitucije tijela i Foucaultova shvaćanja seksualnosti.

IVAN MARKEŠIĆ

Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«, Zagreb, Hrvatska

Izračunljive vrijednosti ljudskoga tijela u suvremenom društvu

Ako je, kako kaže filozof Hans Jonas, tijelo »polazište naše najobuhvatnije i najopćenitije ekstrapolacije u cjelinu zbiljnosti«, onda se postavlja i pitanje njegove zbiljske (monetarne) vrijednosti i cijene. U tome smislu, autor u svome radu govori ponajprije o (izračunljivim) vrijednostima ljudskoga tijela kao cjeline, odnosno o čimbenicima koji povisuju i spuštaju njegovu vrijednost kroz povijest i danas, a potom i o vrijednostima (cijeni) njegovih pojedinačnih dijelova. Uz sve to, potrebno je znati koju »cijenu« ljudsko tijelo ima u religijskom, pravnom, političkom, kulturnom, obrazovnom, odvjetničkom, zatvorskom, vojnom, osiguravajućem, ekonomskom, medicinskom, pogrebnom ili nekome drugom društvenom (pod)sustavu. Dakle, čini li čovjeka čovjekom i njegovo tijelo? Ako čini, koju onda ono ima ulogu i važnost u njegovome vrednovanju, tko je određuje i pomoću kojih parametara?

LUKA MATIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska (student)

Nemonogamna partnerstva: definicije, implikacije i status tijela

Tijekom posljednjeg desetljeća i pol, dakle u razdoblju od prve zagrebačke *povorke ponosa* do donošenja *Zakona o životnom partnerstvu*, nedvojbeno je došlo do povećanja seksualnih sloboda u smislu društvenog i zakonskog prepoznavanja i priznavanja neheteroseksualnih partnerstava. Štoviše, donošenje spomenutog zakona dalo je povoda *Udruženju Zagreb Pride* da reagira priopćenjem koje je bilo naslovljeno »Hrvatski sabor izglasao i potvrdio: sve obitelji su jednake!«. Međutim, pitanje je koliko je navedeni zaključak točan budući da zakoni koji su mjerodavni za konstituiranje obiteljskog života ne prepoznaju mogućnost da neku vrstu životnog partnerstva zasnuje više od dvoje partnera.

No, unatoč zakonskoj i društvenoj neprepoznatosti, postoje nemonogamni oblici partnerstava. Stoga ću u ovom izlaganju postaviti pitanje o definicijama te mogućim socijalnim, ekonomskim i političkim implikacijama nemonogamnih partnerstava. Pritom ću početi od razlikovanja nemonogamnih partnerstava koje je uvriježeno nazivati *poligamijama* i onih koje je uvriježeno nazivati *poliamorijama*.

Naposljetku, paralelno s postavljanjem pitanja o implikacijama nemonogamnih partnerstava, postaviti ću i pitanje o statusu tijela u okvirima moralističkog diskursa o seksualnosti. Dakle, ukazati ću na socijalno konzervativnu ulogu sablazni nad partnerstvima koja nisu heteroseksualna monogamija.

MIRKO VID MLAKAR

Zagreb, Hrvatska

Tijelo u Nikolaja Velimirovića

Nikolaj Velimirović (1881.–1956.), najznačajniji srpskopравoslavni mislilac XX. stoljeća, u većini svojih djela nije odstupao od upozoravanja na tijelo koje teži ovladati dušom. Ali u *Rehabilitaciji tela* (1910.) mladi jeromonah zaključuje da je »pravi uzrok rasprostranjenju Hrišćanstva« upravo u »rehabilitaciji« tjelesnosti. Krist je »rehabilitovao telo i u nebesnom i u zemaljskom životu«, a Uskrs, za razliku od drugih velikih blagdana, označava »glorifikaciju, diviniziranje tela«. Kršćanstvo je rehabilitacijom »onoga, što je ljudima najbliže, najsimpatičnije« potaknulo na podvige svojstvene mladim i snažnim narodima, pa, primjerice, »krstaška vojna nije manje slavna od vojne trojanske«.

Nakon osnovnog upoznavanja s Velimirovićem, koji je hrvatskim akademskim krugovima slabo poznat, prikazuje se njegova rasprava o novoj religiji kao »preokretu sviju vrednosti«, »u prkos« kako »telofobnim« Platonu, Filonu i Seneki tako i Bakhovim poklonicima. Rad *Rehabilitacija tela* poglavito se razmatra u kontekstu Velimirovićevog »pre(d)ohridskog« korpusa, označenog pretežno filozofsko-religioznim diskursom i »naturalnim« teologiziranjem (s dogmatski spornim mjestima).

IVAN MOLEK

Zagreb, Hrvatska

**»... i neće imati više što reći«:
kratka basna kao strano tijelo *Teodiceje***

U svojem izazovnom čitanju jezičnog djelovanja u momentima suspenzije P. Fenves (*Arresting Language. From Leibniz to Benjamin*, 2001.) upozorava na »kratku basnu« u zaključnim paragrafima (§ 405–417) Leibnizove *Teodiceje*. Položajna smještenost i žanrovska razlika spram osnovnog dijela teksta sugeriraju njezin status stranoga tijela. Ali kao što su u »kratkoj basni« i egipatskoj arhitekturi Palače sudbina potrebna tijela na čijim čelima (slično legendi o Golemu) stoje upisani vlastiti brojevi (a ne vlastita imena, pa otuda kod Fenvesa problem »sudbine antonomazije«), tako su i samome Leibnizu potrebni zastoji i obustave diskurza, granice i tijela, ispisive površine. Nakon što je, kako sam kaže, P. Bayleu ponudio odgovor na sve primjedbe pa tako došao u položaj da vlastiti diskurz dovede do valjana završetka, Leibniz se ipak odlučuje za sastavljanje svoje čuvene »kratke basne«. Ona je trebala biti u funkciji »filozofijskog stila«, retoričkim umijećem vodenog izlaganja bez tehničkih termina, oblikovanog na »najjasniji i najpristupačniji« mogući način. Izlaganje će stoga naglaske staviti na odnos dijaloške i pripovjedne forme (*O slobodnoj volji* L. Valle i *Teodiceje*), pitanje terminologije u teorijskom diskurzu (jednačenje *petite fable* u tekstu *Teodiceje s fiction* i *notre historiette*) te ideju upisivanja teksta sudbine-zakona po površini tijela (mogućnost usporedbe Leibnizove »kratke basne« s Kafkinom »velikom basnom« *U kažnjeničkoj koloniji*).

BLAŽENKA PERICA

Umjetnička akademija, Sveučilište u Splitu, Hrvatska

Paul Thek:

**»sadistička geometrija« ili tjelesnost
između senzacije i percepcije u umjetnosti 1960-ih**

Cilj je ovog izlaganja ukazati na različite koncepcije tjelesnosti i tijela u umjetnosti 1960-ih s fokusom na opusu Paula Theka (1933.–1988.), pošto njegova djela (skulpture i ambijenti), osobito odljevi ekstremiteta u seriji *Technological Reliquaries*, odnosno *Meat Pieces*, ukazuju na širi kontekst, na konfliktnu situaciju u umjetnosti tog doba izraslu na temeljima modernističkog nasljeđa iščitavanog u opozicijama geometrijske objektivacije i subjektivne ekspresije. Pitanje koje se postavlja jest do koje je mjere (i je li uopće) održiva teza o takvoj konfliktности u umjetnosti 1960-ih? S polazištem u pitanju o tjelesnosti, treba promotriti ne prepliću li se ovdje Merleau-Pontyjeva »fenomenologija percepcije« (teorijsko uporište npr. minimalizma) i neo-nadrealizam post-freudovske provinijencije (»*the Sixties Surreal*«) u vidu dva različita, ali kompatibilna zahtjeva za tjelesnošću. Referirajući se na Deleuzeovu analizu slikarstva Francisa Bacona (*Francis Bacon: The Logic of Sensation*), zaključno ovo izlaganje razmatra pitanje o relacijama senzacija–percepcija (prostor tijela i vanjski prostor) u umjetničkim praksama 1960-ih.

ZDRAVKO PERIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Deleuzeova interpretacija Baconova pitoresknog slikarstva

Baconovo slikarstvo u svojoj osebujnosti pretpostavlja intenzitet razlike, slično kao i Deleuzeova filozofska misao. Možda baš u njegovoj filozofiji možemo pronaći pouzdanu strukturalnost pojedinih stavova koje možemo jednostavno naznačiti te ih, prikazom i referiranjem, pridodati pogledima artificioznog značenja koje nam predočuje Baconovo umjetničko djelo. Deleuzeova tematizacija slikarstva Francisca Bacona predočuje njegova najveća i najdublja proučavanja pitoreskne umjetnosti. No *Logika senzualizma* je više od toga. U njoj Deleuze tematizira niz filozofskih pojmova kao što su ‘tijelo bez organa’ ili ‘dijagram’. Posebnu pažnju plijeni njegova inventivnost ‘metafizike snaga’. Deleuzeov koncept ‘mesa’ i ‘tijela’ dominira raspravom o Baconovu slikarstvu, a to implicira njegovu važnost u filozofskoj misli.

LUKA PERUŠIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska (student)

Shemastazija budućnosti: bît kao agon

Uzimajući za ishodište Heraklitovo kazivanje o *sabirućem jedno-sve-ga* i *sobom samim usuprot-težeće*, spekulativno razrađujem mogućnost da je kozmološka struktura jedinstven odnos $\acute{\alpha}\gamma\acute{\omega}\nu - \lambda\acute{o}\gamma\omicron\varsigma$ koji se obnavlja u povijesti kao napetost *realističkog* i *utopističkog* djelovanja u bliženju *raz-borbe* i *izbora*. Razmatrajući tehnnoznanstveno 21. stoljeće, predlažem artikuliranje zatečenog stanja kao *biopolitičkog agona* u kojem se protočnost moći odvija relejima *bîtova*. Zasniva se na raščlanjivanju *onog živućeg* u konvertibilne informacije čija se uporabnost nalazi u moći regulativnosti, odnosno sposobnosti biopolitičkog da kao intencionalna ljudska djelatnost izbor regulativnošću podvrgne razborbi. S *tjelesnošću* kao instrumentom transformativne bitizacije, društvo naginje prema onome što radno ime-nujem *shemastazijom* ($\sigma\chi\eta\mu\alpha$: oblik; $\sigma\acute{\alpha}\sigma\iota\varsigma$: zastoj), naime, proizvođenjem modela ponašanja koji teže nihilizaciji fenomena logosa.

SANDRA RADENOVIĆ

Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Beogradu, Srbija

ŽELJKO ČAČIJA

Radiotelevizija B92, Beograd, Srbija

Sportsko telo – nekad i sad

Autori razmatraju pojam telesnosti kao krucijalan pojam u sociologiji tela, ali i kao neizostavan pojam u sociologiji sporta. Osim obrazloženja pojma telesnosti kao karike koja spaja ove dve posebne sociološke discipline, autori na brojnim primerima razmatraju sportsko telo nekad i sad. Koje su to grane sporta koje danas insistiraju na izuzetnoj definiciji tela i da li se svaki sportista podvrgava ovom trendu? Postoje li razlike između muškog i ženskog sportskog tela nekad i sad kroz različite grane sporta i jesu li te razlike odraz širih društvenih promena koje insistiraju na vrhunski definisanom sportskom telu ili je ipak reč o individualnom izboru svakog sportiste? Kakav je uticaj načina ishrane, ali i korišćenja dopinga na promene u definisanju tela sportista? Kakva je veza trenda kiborgizacije i promena vezanih za sportsko telo u savremenom svetu? Autori pokušavaju da odgovore na postavljena i slična pitanja.

ZDRAVKO RADMAN

Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska

‘Aheadness’: kad tijelo zna unaprijed

Odnos djelatnog subjekta prema okolišu i svijetu nije niti pasivan niti je (osim izuzetno) rezultat spekulacije. Naša spoznajna kompetencija u velikoj se mjeri temelji na proprioceptiji i na tumačenju signala iz okoliša na tjelesnoj razini. U ovom izlaganju žarište je stavljeno na anticipatorni kapacitet tjelesnog »bivanja u svijetu« – na sposobnost i potrebu našeg utjelovljenog uma (*embodied mind*) da nam, koliko je moguće, ponudi najizgledniji scenarij onoga što doživljavamo kao zbilju i onoga što nas u njoj očekuje.

U tu svrhu skovao sam izraz ‘aheadness’ kako bih uputio na anticipatornu sposobnost uma da u odmaku od aktualnog stvori dojam kako smo već oduvijek nazočni u svijetu (*being always already in the world*).

S jedne strane, uporište za takav stav nalazim u fenomenologiji, s druge pak strane, u kognitivnoj znanosti i neuroznanosti. U zaključku želim naglasiti kako to iscrtavanje mogućeg djelovanja najčešće nije rezultat kompjutacije na višim razinama spoznaje nego se odvija uglavnom nesvjesno, odnosno na tjelesnoj razini.

ANDREA RATKOVIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija (doktorantkinja)

Medijske eksploatacije telesnosti u svrhu promovisanja irealnih telesnih ideala

Imajući na umu medijsku praksu produkovanja telesnih ideala, kao i njihovo favorizovanje putem industrije zabave, reklame i sl., u izlaganju se stavlja akcenat na medijske manipulacije kategorijom telesnosti. Analiza konkretnih medijskih formi i njihovih poruka ima za cilj dokazivanje tvrdnje da su mediji i kao kreatori i kao promoteri društveno poželjnih telesnih ideala odgovorni za industrijalizaciju telesnosti. Naime, svojim nametanjem kriterijuma »telesne lepote«, na čije formiranje veliki uticaj imaju različite industrije, mediji su sve više počeli da eksploatišu tzv. prirodno telesno »nesavršenstvo«. Ipak, polazeći od stava da je medijska slika stvarnosti drugačija u odnosu na ono što stvarnost jeste, može se zaključiti i da je realnost telesnih ideala promovisanih putem medija pod znakom pitanja. Stoga, svesna važnosti telesnog aspekta za formiranje čovekovog identiteta filozofija ne sme da ostane imuna na pitanja o telu, a s tim u vezi treba da se pozabavi i sve izraženijim medijskim manipulacijama ovom kategorijom.

SLADANA RISTIĆ GORGIEV, BRANKO GORGIEV

Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Telesnost u antičkoj i hrišćanskoj filozofiji

Problem telesnosti u antici i hrišćanstvu biće izložen u dva dela. Prvi deo se bavi filološkom i semantičkom analizom antičkih pojmova vezanih za telo i telesnost, a drugi deo obrađuje odnos prema telesnosti u antici i hrišćanstvu.

Problem telesnosti, sa jedne strane, kao prostorni fenomen i problem odnosa prema ljudskom telu, sa druge strane, imaju donekle slične, ali i različite percepcije u antici i hrišćanstvu. Antika je bila ushićena harmonijom i telesnošću kosmosa, ali je ljudsko telo smatrala tamnicom duha. Hrišćanski pisci će rehabilitovati odnos prema ljudskom telu, smatrajući ga hramom svetoga duha, ali će zanemariti istraživanje prirode i kosmosa. No, ono što je zajedničko i antici i hrišćanstvu jeste donekle ambivaletni odnos prema telu i telesnosti.

SLOBODAN SADŽAKOV

Univerzitet u Novom Sadu, Pedagoški fakultet u Somboru, Srbija

Telo, egoizam, narcisoidnost

U izlaganju ću tematizovati određene aspekte problema egoizma i narcisoidnosti, koji su prevashodno tumačeni kao fenomeni vezani za modernu individualnost (njene mogućnosti i ograničenja), te kao segmenti moderne praktičke stvarnosti (ljudske interakcije). Govoreći o interakciji modernih individuuma, Lipovetsky napominje da »prostor međuljudskog suparništva postepeno ustupa mesto neutralnom javnom odnosu u kome Drugi, izgubivši svu punoću, nije više neprijateljski nastrojen niti je suparnički raspoložen, već ravnodušan – desupstancijalizovan«. Ravnodušnost postaje primarni vid međuljudskog opštenja, što je u potpunoj saglasnosti sa narastajućim *diskursom bezosećajnosti*. Tome treba dodati i Taylorovo mišljenje o javljanju specifičnog eskapizma modernog građanskog individuuma, odnosno bega u više ili manje značajne oblasti privatnih zadovoljstava, što »objektivno može voditi gubitku političke moći, kao i pojavi nove vrste čovekovog otuđenja od javne sfere«. Giddens govori o *zaštitnoj čauri* koju pojedinac plete oko sebe kako bi izgradio »ontološku sigurnost u svetu rizika«, a Lipovetsky o sistemu »blage« izolacije pri čemu »javni interesi i vrednosti opadaju tako da jedino ostaje traganje ega za egom i sopstvenim interesom (ekstaza 'ličnog' oslobođenja, opsednutost telom), odnosno hiperinvestiranje privatnog i demobilisanje javnog prostora«.

MARIJA SELAK

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Metahumanizam i metatijelo

U ideji nadilaženja ljudskih bioloških ograničenja uporabom tehnike, tijelo se često promatra kao privremeni i ograničavajući prirodni zaostatak koji je potrebno nadvladati. Time se pokušava umanjiti opasnost koja proizlazi iz tehničkog usavršavanja čovjeka te zadiranja u njegovu biološku prirodu. Opravdavanje »odtjelovljenja«, koje je prisutno u transhumanističkoj misli, u novije je vrijeme radikalizirano u ideji metahumanizma. Metahumanizam je filozofsko-umjetnički koncept koji su osmislili Jaime del Val i Stefan Lorenz Sorgner, a koji ujedinjuje aspekte transhumanizma i posthumanizma. U metahumanizmu tijelo se promatra kao metatijelo, odnosno kao relacijsko tijelo, što njegovim promicateljima služi kao argument za prevladavanje kartezijanskog rascjepa između tijela i duha. No, metahumanistički »progresivni« proces »odtjelovljenja« vrhuni u raskidanju veze čovjeka sa svijetom, prirodom te drugim ljudskim i ne-ljudskim živim bićima. Stoga će se u ovom izlaganju pokušati ukazati na njegove destruktivne posljedice.

TAMARA SERTIĆ

Centar za integrativni razvoj, Zagreb, Hrvatska

Inteligencija tijela – osobni razvoj i integrativna tjelesno orijentirana psihoterapija

U svakome trenutku naše tijelo izvodi čitav niz jednostavnih i složenih procesa kojih zapravo nismo svjesni. Kada se preopteretimo, ono nam šalje različite signale kojima pokušava privući našu pažnju. Kada se povrijedimo, ono zacijeli. Nesumnjivo je da tijelo ima vlastite zakone koje naš razum ne može obuhvatiti, a kamoli držati svaki od zadataka naših stanica pod kontrolom. U zapadnjačkoj kulturi, pa samim time i psihoterapeutskim pravcima u posljednjih pedesetak godina, naglasak se uglavnom nalazio na psihi, a potom na emocijama, dok je tijelo bilo izostavljeno. Istočnjačke kulture, pak, baštine tradiciju u kojoj je uzročno-posljedična veza između zdravlja tijela i uma, a potom i duha uvriježena. Integrativna tjelesno orijentirana psihoterapija objedinjuje važnost povezanosti uma, srca i tijela. Ona pokazuje koliko je iskustveno, to jest tjelesno doživljavanje misli i osjećaja neophodno za osobni razvoj.

SANDRO SKANSI

Zagreb, Hrvatska

**P=?NP, kompleksnost izračuna i kompatibilizam:
postanak slobodnog uma u determiniranom tijelu**

Jedno od najznačajnijih tradicionalnih pitanja filozofije je pitanje odnosa uma i tijela. Ako se prihvati ideja determinizma u prirodi, slijedi li da je um posredstvom (determiniranog) mozga također nužno determiniran? Naš rad istražuje mogućnost slobode uma u determiniranom svijetu, odnosno prezentira jedan kompatibilistički argument. Naš argument je izgrađen nad funkcionalizmom kao pozadinskom teorijom, ali za razliku od Putnamovog izvornog argumenta, mi ne uzimamo probabilističke Turingove strojeve nego nedeterminističke Turingove strojeve. Argumentirat ćemo da je ne samo moguće konzistentno zastupati kompatibilističko stajalište, nego i da je pitanje slobode unutar determiniranog svijeta moguće vrlo usko povezati s jednim od najvećih otvorenih pitanja logike: P=?NP.

SVETLANA SLAPŠAK

*Zavod za balkanske i mediteranske studije i kulturu (IBAMESC),
Ljubljana, Slovenija*

**Cvrčci, pčele, zolje i obadi:
antičke predstave odnosa glasa i tela**

Najvažniju revoluciju koja se desila između misli, glasa i tela, i koja je izmenila antropološki i filozofski status čoveka, ne možemo odrediti, premda znamo kako je započela – otkrićem mogućnosti molitve, dakle komuniciranja, u sebi i bez glasa. Hronološki, vezana je za napredovanje hrišćanstva. Analiza promena koje je donela ova revolucija pokazuje kako su se temeljno promenili imaginariji i prakse roda, klase i sećanja u modernome dobu. U izlaganju pokušavam razložiti odnos između antičkog političkog glasa i njegove vizualne predstave (kolektivi insekata), antičke filozofske kritike političkog glasa, i tokove transfera/prevoda tih predstava u modernim kulturama novih, odsustvom glasa promenjenih tela.

GORAN SUNAJKO

Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb, Hrvatska

**Kad tijelo progovara istinom:
filozofski diskurs tjelesnosti Denisa Diderota**

Cilj je izlaganja problematizirati jednu od temeljnih metafizičkih relacija *um (duša)–tijelo* u okviru filozofije prosvjetiteljstva. Od antičkih razmatranja o mudrosti, srednjovjekovnih teologijskih o Bogu do novovjekovnih o mislećoj supstanciji, um (duša, duh) ima primaran i nadređen položaj određivanja istine u odnosu na tijelo. Od Descartesa nadalje umno (duhovno) postupno gubi nadređen položaj kao nosilac istinitoga i, posredstvom empirizma i senzualizma, tijelo dobiva jednakovrijednu, a u okviru francuskoga materijalizma i primarnu ulogu. Navedena promjena prikazuje se analizom radikalnih senzualističkih i materijalističkih postulata Denisa Diderota iznesenih u romanu *Indiskretni dragulji* u kojem pokazuje kako se istina (istinitost), suprotno metafizičkoj tradiciji, određuje izravnim i umom (razumom) neuvjetovanim govorom tijela.

MILJENKO ŠESTAK

Gimnazija dr. Ivana Kranjčeva, Đurđevac, Hrvatska

Od Homera do Habermasa – utjecaj poimanja ženskog tijela na ideal žene od antike do postmoderne

Rasprave o ljepoti i funkcionalnosti ženskog tijela otvaraju samo neka od poimanja žene koja su začeta još u razdoblju antike u velikim epovima i fragmentarnim navodima nekolicine filozofa. U svim povijesnim epohama žena je obavljala različite ključne uloge koje su značajno utjecale na najraznovrsnije društvene i ćudoredne odnose. Vrlo često spominjana, ali ujedno i vrlo složena uloga je upravo uloga žene kao ideala i paradigme za ostvarenje tih ćudorednih i društvenih odnosa. Time je intrigantnije kako je upravo poimanje ženskog tijela, preciznije senzualnosti, utjecalo na stvaranje različitih ćudorednih ideala kao npr. ideala mudraca u razdoblju helenizma, ideala mučeništva u kršćanstvu, ideala jednakosti u prosvjetiteljstvu i ideala ravnopravnog racionalnog kreatora zajednice u postmoderni. Svi navedeni ideali prethodno su utemeljeni na nezaobilaznoj paradigmi mladosti i ljepote žene. Upravo nam suvremene filozofske rasprave, često puta proizišle iz filozofije feminizma, ali u osnovi iz etičkih problema, najbolje rasvjetljavaju ulogu tjelesnosti žene u stvaranju složenih osnova zajednice.

GORDANA ŠKORIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Fichte kao utemeljitelj teorije tjelesnosti

Dvjesto je godina prošlo od Fichteove smrti 1814. godine. Fichteov spis *Wissenschaftslehre nova methodo* pronađen je tek u ljeto 1980. godine; do tada je bio nepoznat. Riječ je o Krauseovom rukopisu Fichteovih predavanja u zimskom semestru 1798./1799. Djelo je prvi put objavljeno 1982., a poboljšano izdanje 1994. U toj knjizi Fichte više ne razlikuje filozofiju kao teoriju i praksu, nego je shvaća kao filozofiju uopće. Ono što je za nas još zanimljivije jest činjenica da Fichte tijelo smatra značajnim predmetom filozofskih istraživanja na bazi transcendentalfilozofskog idealizma utemeljenog na teoriji djelovanja i volje.

Što se estetike tiče, Fichte kaže: »S običnog motrišta svijet se pojavljuje kao dan. S transcendentalnoga se pojavljuje kao nešto što smo proizveli, a s estetičkog nam se pojavljuje kao dan, kao da smo ga sami napravili i kakvim bismo ga sami napravili.« Zanimat će nas nadalje estetska rasprava na temelju knjige Ch. Menkea, *Kraft. Ein Grundbegriff ästhetischer Anthropologie*, koji citira Fichtea iz *Wissenschaftslehre nova methodo*.

IVA ŠOKIČIĆ

*Odsjek za filozofiju znanosti, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti,
Zagreb, Hrvatska*

Tijelo kao iskonski instrument promišljanja i djelovanja

Izlaganje će prikazati i istražiti razumijevanje tijela kao instrumenta sveukupnog misaonog i praktičkog djelovanja te njegovo poimanje kroz svjetovnu i mitološko-religijsku tradiciju kod G. Bataillea. Uz instrumentalnost tijela, posebno će naglašeno biti erotizirano tijelo i relevantnost seksualnosti u Foucaultovu tumačenju tijela kao bitnog predmeta diskursa i znanosti te subjekta manifestacije i djelovanja moći. Pritom će se istaknuti Foucaultov pristup seksualnosti kao omniprezentnoj kroz povijest, uz usporedbe s teorijom J. Butler, koja rekonstruira shvaćanje tjelesnosti i identiteta. Obrat u shvaćanju kategorije roda, njegove izgradnje te odnosa tijela i društvene uloge kod J. Butler te Foucaultovo viđenje tijela kao medija na kojem se svi društveni odnosi, a prvenstveno moć, reflektiraju dat će važne usporedbe za promišljanje tjelesnosti u filozofiji.

NIKOLA TADIĆ

Sisak, Hrvatska

Filozofija i tjelesnost u djelu Diogena Laertija
Životi i mišljenja istaknutih filozofa

Tjelesnost je osnovni element ljudske egzistencije, veliko područje koje tek treba upoznati, promisliti, interpretirati. Filozofija je, pak, diskurs koji se razlikuje od svih ostalih zato što nema rezervirane prostore. Stoga je problematika tjelesnosti ne samo legitiman nego i neizbježan predmet filozofijske refleksije.

U ovom će izlaganju biti riječi u prvom redu o filozofiji kao umijeću življenja, što uključuje i afirmaciju tjelesnosti, nasuprot novovjekovnim, prema tjelesnosti sumnjičavim diskursima kao što su Descartesov i Baconov. Pritom ćemo se fokusirati na djelo *Životi i mišljenja istaknutih filozofa* Diogena Laertija i predgovor koji je za hrvatsko izdanje te knjige napisao Branko Bošnjak.

MARKO TRAJKOVIĆ

Pravni fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Vrednosti – motiv ponašanja ljudi po pravnim normama

Osnovna zapovest izražena u pravnoj normi za telesno ponašanje ili uzdržavanje od nekog telesnog ponašanja je dispozicija koja je i njen primarni element. Sankcija koja će od države biti primenjena u slučaju kršenja dispozicije, odnosno telesnog ponašanja suprotnog osnovnoj zapovesti, uslediće sasvim sigurno nakon toga, te sankcija postaje sekundarna zapovest.

Ostaje pitanje šta su naši motivi za poštovanje dispozicije, te šta su naši motivi za određeno telesno ponašanje ili uzdržavanje od njega? Ako je to strah od sankcije, što i jeste najčešći motiv, onda je važenje norme limitirano strahom građana. Dakle, kada ga više nema, nema ni ponašanja ljudi po normi. Zato uvodimo vrednosti kao osnovni motiv ponašanja ljudi po normama, jer samo vrednosti mogu da učine da norma bude dugotrajnija, pošto tek putem njihovog prihvatanja govorimo o ponašanju po pravnim normama koje nije zasnovano samo na strahu. Naravno da vrednosti mogu da budu zloupotrebljene, ali to neće promeniti njihovu suštinu.

NENAD VERTOVŠEK
Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Medijski svjetovi virtualne stvarnosti: tijela bez duše, duhovnost bez tijela

U doba hvalospjeva neograničenoj moći razvoja tehnologije i medija, ljudsko djelovanje kao da više ne zahtijeva tjelesno biće čovjeka, a pri određivanju čovjeka i ljudskosti, umovanje obično prednjači nad tjelesnim aktivnostima. Nužna su promišljanja o povratku cjelovite rasprave o značenju i smislu uma i tijela u oblikovanju ljudskosti, jer nagovještaji razvoja virtualne stvarnosti i digitalne budućnosti zamagljuju perspektive stvarnosti i tjelesnosti ljudskih dostignuća. Postmodernistički kaos i depresivnost ipak ne pružaju dovoljno odgovora na pitanje potiču li promjene doista uravnoteženi razvoj uma i tijela. Prema Baudrillardu, u svijetu je sve manje smisla, a sve više informacija, pa i ne čude oduševljenja tzv. ultrarealističkom stvarnošću, digitalnim kloniranjem tjelesnih funkcija i multi-senzornom komunikacijom kojoj ne treba ljudski dlan i dodir, već ponajprije dovoljna količina informacija koju će ionako obrađivati ljudski duplikati. Kako se privikavamo na spektakl dehumanizacije i digitalne snove? Trebamo li reafirmaciju tjelesnog, na kojim osnovama i zašto nam u tome treba spoj zapadne i istočne filozofije?

DRAGICA VRANJIĆ-GOLUB

Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb, Hrvatska

Poezija kao refleks života

Poetika započinjanja u novoj majeutici počinje kroz naše rađanje, ne samo fizičko, već kroz pjesništvo kao samopostavljanje bitka. Ako je »tijelo ispisani bitak« (J.-L. Nancy), onda je ontološki manjak svijeta sve više ispunjen protezom tijela, koje postaje sve više gola alatka, zaboravljajući taj ispisani bitak.

Čovjek u tehničkom svijetu nalazi modele vlastitog zagonetnog bića, ali to više nije svijet »velikog Čovjeka«, jer samozapočinjanje tijelom ne znači da čovjek može narasti do svojega punoga značenja. Čovjeku je ugrožena orijentacija u takvu svijetu te on, otuđujući se od svakodnevice, živi u imaginarnom svijetu amputirajući sebe iz srži osobe. »Poezija koja se ne nameće već izlaže« (P. Celan) uspostava je povijesnoga svijeta samorazumljivosti, izlaganje sebe u refleksu života.

ENIS ZEBIĆ
Zagreb, Hrvatska

Yippies – hodajuće reklame ili aktivisti oslobađanja?

Autori i aktivisti američke Nove ljevice i američkog kontrakulturnog pokreta s konca šezdesetih i početka sedamdesetih godina prošlog stoljeća učinili su velike pomake u raznim područjima – feminizmu, borbi protiv rata i rasizma, zalaganju za građanska prava, borbi za prava LGBT populacije, zaštiti okoliša, itd.

Yippies (Youth International Party, YIP) su najanarhičniji, najspontaniji i najmanje teorijskim utemeljenjima i kontekstualizacijama određeni/opretećeni/ograničeni segment tog dinamičnog vremena. Njihovi postupci i javni istupi doživljavali su oštre osude kako od strane establishmenta tako i od strane ortodoksne ljevice. Ipak, ma koliko izbjegavali sve moguće -izme i svrstavanja, središnji je pojam kod yippieja – sloboda. U izlaganju ćemo analizirati kako najistaknutiji autori YIP-a Jerry Rubin i Abbie Hoffman iz tog motrišta tretiraju čovjeka, društvo, tijelo i spolnost.

ZDENKO ZEMAN, MARIJA GEIGER ZEMAN

Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«, Zagreb, Hrvatska

**»Imam sijedu kosu, imam bore na licu«:
o tijelu i starenju iz perspektive starih osoba**

Starenje i znanje o starenju zahvaćaju i propituju temeljna ljudska stanja, štoviše, krajnje točke ljudske egzistencije – život i smrt, autonomiju i ovisnost, tijelo i dušu (Hazan, 1994). Jedna od nezaobilaznih činjenica jest da »imamo« tijela i da, na određeni način, *jesmo* tijela, i da se stoga procesi starenja dramatično odražavaju ponajprije na tijelu. Tijelo i starenje stoje u vrlo složenom i slojevitom odnosu, koji se ne da reducirati na fizičku komponentu – iznimno su važni i drugi aspekti: socijalni, kulturni, rodni itd. Međutim, da bismo dobili dublji uvid u kompleksne odnose između tijela, starenja i konteksta u kojem se starenje odvija, nužno je zahvatiti i interni – osobni i intimni – doživljaj i percepciju vlastitog tijela te misli, osjećaje i prakse »upravljanja« vlastitim ostarjelim i starećim tijelom. Rad se temelji na prezentaciji i analizi svakodnevnih iskustava, tjelesnih predodžbi (*body image*) i strategija upravljanja tijelom iz autentične pozicije starih osoba – korisnica i korisnika četiri doma za starije i nemoćne osobe iz Zagreba i Splita.

DAMIR ŽUBČIĆ

Veterinarski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Liječiti tijelo ili brinuti se za cjelinu – holistički pogled na život

U traženju orijentira za mišljenje o temi holističkog pristupa liječenju, možemo se osvrnuti na davno Platonovo upozorenje: »Nikako ne bismo smjeli pokušati liječiti tijelo zanemarujući dušu.« Što nam ovaj uvid kazuje o modernim lijekovima i tehnikama dijagnostike i operacije? Možemo pitati i ovako: je li se duša, ljudska i životinjska, u 2400 godina, koliko je prošlo od pisanja Platonove poruke, promijenila?

Ovo izlaganje želi dati uvid u holističko razumijevanje života, dajući pri tom kritiku racionalističkih koncepata, posebno u sferi liječenja. Oslanjajući se na mudrost antike, pa i druge tradicije, primjerice judaističku ili one dalekoistočne, nastojimo se usredotočiti na sljedeće pitanje: zašto moram dotaknuti dušu svojih pacijenata da bih iscijelio, ujedinio, uravnotežio, pomirio, blagoslovio? U traganju za odgovorom može nam opet poslužiti Platonov uvid: »Ako želimo da ozdrave glava i tijelo, moramo započeti s liječenjem uma; to je najveća pogreška današnjeg liječenja ljudskoga tijela, liječnici najprije odvoje dušu od tijela.«

OZREN ŽUNEC

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Mišljenje i tjelesnost u Parmenidovu spjevu

U radu se raspravlja odnos onoga što se tradicionalno smatra dvama dijelovima Parmenidova spjeva, prvoga koji govori o mišljenju istine i drugoga koji govori o svijetu kakav je prema mnijenju, pri čemu se nastoji pokazati njihovo jedinstvo. Prvi dio se ispostavlja kao utemeljenje logike kojom se spoznaje i misli bitak kao cjelina svega što jest u njegovoj bitnoj povezanosti, a drugi kao iskustvo razdvoja i cijepanja cjeline kao uvjeta tjelesnosti, seksualnosti i smrtnosti čovjeka.

ADRESAR
SUDIONIKA I SUDIONICA

Sead Alić

Petrovogorska 16a
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: sead.alic@unin.hr

Ivan Bauernfreund

Dukljaninova 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ivan.bufi@gmail.com

Samir Beglerović

Univerzitet u Sarajevu
Fakultet islamskih nauka
Ćemerlina 54
BA–71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
e-mail: samir.akaid@yahoo.com

Josip Berdica

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Pravni fakultet
S. Radića 13
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: jberdica@pravos.hr

Lidija Bernardić

Biankinijeva 3a
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: lidijus@gmail.com

Marin Beroš

Vinkuran centar 12
HR–52100 Pula
Hrvatska
e-mail: mberos@pilar.hr

Dunja Bonačić

Sv. Josipa Radnika 14
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: omg.dunja@gmail.com

Vanja Borš

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Katedra za antropologiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: vanja.bors@gmail.com

Jadranka Brnčić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
FF-press
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: jbrncic@ffzg.hr

Josipa Bubaš

Trnsko 1c
HR–10020 Zagreb
Hrvatska
e-mail: josipabubas@gmail.com

Lilijana Burcar

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Aškerčeva 2
SI–1000 Ljubljana
Slovenija
e-mail: lilijana.burcar@guest.arnes.si

Željko Čaćija

RTV B92

Sportska redakcija

Bulevar Zorana Đinđića 64

RS–11000 Beograd

Srbija

e-mail: zeljko.cacija@b92.net

Emil Čić

Crvenog križa 16

HR–10000 Zagreb

Hrvatska

e-mail: ecic@xnet.hr

Josip Ćirić

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Ul. dr. F. Tuđmana 24i

HR–23000 Zadar

Hrvatska

e-mail: jciric@unizd.hr

Rastislav Dinić

7. Juli 31b/9

RS–18000 Niš

Srbija

e-mail: rastislav.dinic@filfak.ni.ac.rs

Veno Đonlić

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet

Katedra za tjelesnu i zdravstvenu kulturu

Sveučilišna avenija 4

HR–51000 Rijeka

Hrvatska

e-mail: veno.djonlic@ri.t-com.hr

Marija Geiger Zeman

Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«
Marulićev trg 19/1
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: marija.geigerzeman@pilar.hr

Vesna Ivezić

Primorska 27
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: vesna.ivezic9@gmail.com

Orhan Jašić

Univerzitet u Sarajevu
Fakultet islamskih nauka
Ćemerlina 54
BA–71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
e-mail: orhanjasic@yahoo.com

Vladimir Jelkić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: vjelkic@ffos.hr

Hrvoje Jurić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: hjuric@ffzg.hr

Željko Kaluđerović

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Odsek za filozofiju
Dr Zorana Đinđića 2
RS–21000 Novi Sad
Srbija
e-mail: zeljko.kaludjerovic@gmail.com

Marko Kardum

Gimnazija Tituša Brezovačkog
Habdelićeva 1
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: m8kardum@gmail.com

Biljana Kašić

Kopernikova 128
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: bikasic@unizd.hr

Ivana Keser Battista

Sveučilište u Zagrebu
Akademija likovnih umjetnosti
Ilica 85
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ivana.keser@mail.inet.hr

Marko Kos

Josipa Kozarca 16
HR–42000 Varaždin
Hrvatska
e-mail: markokos.mail@gmail.com

Matija Kovačević

Maruševec 82A
HR–42243 Maruševec
Hrvatska
e-mail: kovacevicmatija@yahoo.com

Suzana Krčmarek

Lanište 11a
HR–10020 Zagreb
Hrvatska
e-mail: julijaminor@gmail.com

Tomislav Krznar

Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet
Savska cesta 77
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: tomislav.krznar@ufzg.hr

Krunoslav Lučić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za komparativnu književnost
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: klucic@ffzg.hr

Anita Lunić

Put kruga 34
HR–21315 Mali Rat
Hrvatska
e-mail: anitalunic@yahoo.com

Ivan Markešić

Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«
Marulićev trg 19/2
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ivan.markesic@pilar.hr

Luka Matić

Gornjodravaska obala 93
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: matic.luka.os@gmail.com

Mirko Vid Mlakar

Hasana Kikića 7
HR-10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: mvmlakar@gmail.com

Ivan Molek

Martijanečka 17
HR-10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ivan.molek@zg.htnet.hr

Blaženka Perica

Sveučilište u Splitu
Umjetnička akademija
Zagrebačka 3
HR-21000 Split
Hrvatska
e-mail: blazenkaperica@yahoo.de

Zdravko Perić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR-31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: mislionica@yahoo.com

Luka Perušić

Kustošijanska ulica 293
HR-10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: lperusic@yahoo.com

Sandra Radenović

Univerzitet u Beogradu
Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja
Blagoja Parovića 156
RS–11000 Beograd
Srbija
e-mail: sandra.radenovic@fsfv.bg.ac.rs

Zdravko Radman

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: radman@ifzg.hr

Andrea Ratković

Belilo 51
RS–21205 Sremski Karlovci
Srbija
e-mail: andrearatkovic08@gmail.com

Sladana Ristić Gorgiev

Univerzitet u Nišu
Filozofski fakultet
Ćirila i Metodija 2
RS–18000 Niš
Srbija
e-mail: sladjana.ristic.gorgiev@filfak.ni.ac.rs

Slobodan Sadžakov

Univerzitet u Novom Sadu
Pedagoški fakultet u Somboru
Podgorička 4
RS–25000 Sombor
Srbija
e-mail: slobodansadzakov@yahoo.com

Marija Selak

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: marija.selak@gmail.com

Tamara Sertić

Hrgovići 83
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: tamara.sertic@gmail.com

Sandro Skansi

Bolnička 34f
HR–10090 Zagreb
Hrvatska
e-mail: skansi.sandro@gmail.com

Svetlana Slapšak

Zavod za balkanske in mediteranske študije in kulturo
(IBAMESC)
Cankarjeva cesta 9
SI–1000 Ljubljana
Slovenija
e-mail: svetlanaslapsak@yahoo.com

Goran Sunajko

Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«
Frankopanska 26
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: goran.sunajko@lzmk.hr

Miljenko Šestak

Gimnazija dr. Ivana Kranjčeva
Ulica dr. Ivana Kranjčeva 5
HR–48350 Đurđevac
Hrvatska
e-mail: miljenkoe@yahoo.com

Gordana Škorić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: gordana.skoric@zg.t-com.hr

Iva Šokičić

B. Šuleka 5a
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: iva.sokicic@gmail.com

Nikola Tadić

Zibelska 15
HR–44000 Sisak
Hrvatska

Marko Trajković

Trg 14. oktobar 4/39
RS–18000 Niš
Srbija
e-mail: trajkovicmarko@yahoo.com

Nenad Vertovšek

Stomorica 7
HR–23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: nenad.vertovsek@gmail.com

Dragica Vranjić-Golub

Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«
Frankopanska 26
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: dragica.vranjic.golub@lzmk.hr

Enis Zebić

Kralja Zvonimira 119
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: enis.zebic@gmail.com

Zdenko Zeman

Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«
Marulićev trg 19/1
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: zdenko.zeman@pilar.hr

Damir Žubčić

Sveučilište u Zagrebu
Veterinarski fakultet
Heinzelova 55
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: dazubcic@vef.hr

Ozren Žunec

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za sociologiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ozunec@ffzg.hr

IZDAVAČ

Hrvatsko filozofsko društvo

ZA IZDAVAČA

Vladimir Jelkić

UREDNIK

Hrvoje Jurić

LEKTURA I KOREKTURA

Krešimir Babel, Hrvoje Jurić, Mira Matijević

DIZAJN KORICA

Krešimir Babel

PRIJELOM TEKSTA

OCEAN GRAF, Zagreb

TISAK

GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA

300

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice
u Zagrebu pod brojem 891480.

ISBN 978-953-164-174-6

